

W ä x t f ö l j d .

Med Wäxtföljd menas att ombyta Sädesslag på en åker varje år, för att omberedas för var sin växt, ty man sår alldrig samma sädesslag som man skördat der, ty den kanske behöver gödning eller vila, och kanske åter en omkörning. Detta sätt att ombyta sädesslag varje år har alltid varit bruklig, och kommer alltid att fortsätta.

Men på de senare 50 åren har det skett stora förändringar genom att det tillkommit flera sädesslag. På mediet av 1800 talet t.x.p.: Vete Grönfoder Klöver Rotfrukter oljevaxter (linet) undantaget.

Dessa sädesslag kanske var brukliga i andra landskap men ej mer i Småland vad jag kan minas.

Men däremot var Linet näst Rågen Huvudnäring, ty det måste för kläder och linne i huset.

Men nu är det helt borttagit. Av detta såddes rätt mycket

ACC. N:R M. 12188:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ty det var en god Handelsvara, genom att det ej fans jord att så på för många av fattigare folk.

Rågen som var Huvudsakligast av alla säden måste få god och vilad jord därför fick jorden ligga utan sådd en sommar den kallades för träda.

Trädan togs vanligen den jord där dom hade haft Havre och Lin det gågna året, under vilotiden så användes trädan till Fårbete och bete för svinen tills vid midsommartiden då den skulle vara djupkörd och harvas och beredas för sådden i September månad. Hade man så lite jord att man ej hade råd till träda då såddes rågen på annan jord.

Lin et såddes alltid på den jord där man på hösten skördat potatisen ty den jorden var mäst fri för ogräs, ty ogräs fick ej vara bland linet ty det blev då svårt att rengöra det vid skäktning och potatisjorden blev alltid den renaste.

Potatis sattes alltid på den jord där man på föregående höst

hade skördat Rågen, ty den jorden var mera fri för ogräs och ansågs för kraftig, men gödslades något vid sättningen, men väl körd och beredd.

K o r n e t detta säde såddes också på den gågna årets Rågjord, ofta intill Potatisen. Kornet fodrade kraftig gödning för att ge bra skörd.

Ä r t e r n a dom såddes alltid på den mäst stembundna jord som man hade, dom var ej noga blott dom kom i jord, ty dom tog sin största näring genom kväve från luften sades det. För ärter bereddades alldrig jorden något särskilt. Ärter fodrar god sandjord ty på fet jordmylla så mognar ej mer än halva växten ty dom växer fort.

På 1890 talet så började dom så sakta försöka med en ny rågsårt varifrån dom köpte är obekant. Den kallades för vårråg den såddes tidigt på våren likt vårsäden utan vilad jord men bra jödslad, den både växte fort och mognade på hösten fast något senmogen. I denna råg kunde man blanda ärter dom mognade så fort som rågen.

På detta sätt sparade dom nu jorden för ärtsådden. Nu har vårrågen blivit mera allmän. Det är ej alltid dom sår ärterna bland rågen men det händer om dom har nått med jorden. (Nu frågas) hur kan man skilja det åt då det är skördat. Det torkar tillsamman och tröskas tillsammans och rengöres tillsammans samt sker på triören här sållas dom från varandra. Före Triören sållades dom åtskils ty rågen är mindre än ärterna.

H a v r e n Den såddes först av alla säden, forat hade tagit undan den jord som de andra sädesslagen skulle ha, sedan fick havren nästen av jorden. Denna beräkning gjordes före havresådden.

Havre användes förr endast till Svin-foder och något till Hästen om dom hade någon. Nötboskapen fick mycket lite, den sådes på flera ställen det berodde på störlen på jorden och på små åkerlappar. Många hade sina åkerlyckor längre bort från gården i de så kallade utägorna på dessa utåkrar såddes oftast havre, men så kunde det hända att skogens djur t.x.p. råddjuren - haren Elgen och

fåglarna förstörde det så att det blev inget att skörda. Då måste dom byta om växtslag t.x.p. Potatis (den blasten äter inga djur) eller lin, även det äter dom inte det kan ej tuggas, vidare kunde man så klöver och timotej fast det var ju ätbart. Även dessa åkrar ingick i växtföljden och ombyttes med olika sädesslag.

Dom hade minsta arbetet med dessa utåkrar om man sådde in dem till Klövervall, ty då slapp man köra den varje år, endast slå den.

All insåning av gräsfrö gjordes i Rågen på försommaren innan den gick i ax eller växt, för hög.

I ordet insåning beräknas både Klöver och Timotej och annat gräsfrö, dessa sårter blandades vid såningen men slog ju rot lika fort. Klövern kom först.

Jag mins såväl från min barndom att dom höll insåning alldeles förhatlig i början av 1880 talet. Dom sade att det var ett ogräs som ej gick att rota ur jorden. Men så kom jernplojen å vände jorden, då trode dom att dom vände ner ogräset i botten på jorden.

Men slutligen segrade Plogen.

H a v r e . På de plöjda klövertilten såddes havre på våren, ty den plöjdes alltid hösten. Wad säd der såddes på tilten fick den tid att murka sönder.

M o s s o d l i n g .

På 1890 talet hade dom redan börjat att odla mossar. Detta kom att förändra växtföljden fast att det tog ett par tre år innan en mosse kunde besåss, dom måste dikas odlas hackas brännas och röjjas.

På trädan börjde dom att försöka ta en förskörd på sommaren genom att så grönfoder (en blandning av havre wicker ärter) den växt sladdas ner omoget halvväxt ungefär, det torkades till foder, jorden besåddes sedan med råg i september. Hade man träda som låg högt och soligt och torkade ur tidigt på våren så sattes det Potatis för att få en äxtra skörd, dom fick vanligen växa till såning skulle börja.

ACC. N:R M. 12188:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

S å d d e n p å m o s s e n .

Så snart mossjorden var färdig att besåss vilket skedde med Havre, så blev det att köpa konstgödning som översåddes, först sädessådden. Här ombytes ej sädesslag på två á tre år, så länge mossen var ny, sen besåddes den med timotej till gräsvall.

Då nu havren fått sin egen jord, så ändrades växtföljden på den andra brutna jorden, den blev altmer genom mossarnas tillökning, då började dom odla rotfrukter såsom Rovor foderbetor och morot, (ej sockerbetor) och mera Potatis. Allt började göras för mjölkproduktionen, ty Mejerier hade nu börjat bli modärna.

I samband med allt detta så utkom en förordning att ingen hagmark fick betas med Fåren, då började dom så sakta försvinna, ty till dem fans ingen Betesmark. Sedan blev det förbud att ingen skogsmark fick betas med några djur, då fick dom taga sina goda slåtarängar till betesmark,

På platser där det ej växte någon skog där fick bereda till små betesvallar, och även på åkerjorden fick dom delvis så till

gräsfoder, detta förminskade jordområdet så att dom fick så mindre med säd och sätta mindre med Potatis. Växtföljden blev ej alltid ombyte utan dom fick så lika säd två år i rad på samma åker, men då fodrades det en bra gödning till andra året.

Potatis kan gott sättas på samma jord efter varandra men även den får gödas.

På nyare tiden kom den modärna gödningen konstgödningen, den skall nu nästan tvinga fram skörd den fräter bort den gamla naturliga mulljoden så slutligen har ej säden någon jord att växa uti utan endast sten och grus. Så är ej förhållandet där jorden vilar på lerbotten där alstras ny jord varje år vid djupkörning därför måste jorden få en god gödning av den naturliga gödslen från ladugårdarnas alla djur även från stall och svingård. Kreatursgödslen användes vanligen till Rågsådden, Stallgödslen till Potatisen (om dom skall gödas) Svingödsel och Kattgödseln till Korn och rotfrukter, Havren på mossen får konstgödning. Linet (om sådant såd-

ACC. N:R M. 12188:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

des) fick växa utan gödning för att ej växa ojemt på längden och för mognaden i knoppen. Det var viktigt för att få bra lin.

Wäxtföljden eller den jord som växterna fodrade gick ej att bestämma lika för alla jordbrukare, om dom rätt hade lika mycket jord i samma by eller enstaka (enskilda) gårdar, ingen fördelade sådd och jord lika, den ene sådde hundra kilo råg, den andre femtio, en satte tvåhundra potatis den andra femtio kilo, en sådde Korn den andre inget en rotfrukter den andra inga, men för den skull så bytte dom i växtföljd fast det ej var lika och ingen fördelade gödningen lika.

B e t e s f ö r b u d e t. Det var detta som stälde till en stor oreda för lantmannen jag nämde härom i början, det inverkade mycket på växtföljden, ty detta ökade själva jordbruket, och folk och få måste ju leva. Förut tog dom Svedjolandet för folket, sedan betet för djuren. Hur kunde nu jorden räcka till för dem till tarf båda? Men så kom mossodlingen och hjälpte det fast det blev

ej färdigt med detsamma ty sådan odling tog flera år innan det blev skörd.

Eftersom jag i föregående, är inkommen på skog och mossar, så vill jag berätta en liten upplevelse från 1888, det är vell 64 år sedan, vi hade flyttat ett par kilometer in i grannsocknen Karlstorp, till en stor herrgård där vi tagit ett stort torp, för det skulle vi göra tre dagsverken i veckan för viss hjälp.

Vår djurbesättning var två kor, och ett par mindre oxar eller (dragstutar) och åtta Får. Till Torpet hörde en stor hage, men den var helt beväxt med skog, alltså inget bete. Men vi närde oss med detta ett par år, men då sade far till Patronen att vi måste få bättre bete till våra djur, annars måste vi sälja stutarna och gården fick lemna dragare till jorden. Då svarar Patronen Dä va tusan är det så dåligt? Men är det ingen skog håller? Jo sa Far det är bara skog, ja hugg då ner den å gör betesmark, jag vill lova att här sparades ej på hugning så det blev härliga

beten om något år eller två. Skogen vi här högg ner, kunde vell vara 25 eller 30 år nu är det lika stor igen och ännu störr, ty det är Circa 48 år sedan.

Jag fick sedan bli gårdsmed där och var där till 1908. Här fick man lära och studer landtbruk. Denna stora ägendom är $2\frac{1}{2}$ hemman och dom har väl omkring hundra djur men till Betesmark har dom nu fått taga en del jord till Betesvall sedan skogbetet förbjöds jordbruket arbetar mäst för mjölkproduktionen.

Att få en växande skogsmark att ingå i Växtföljden liksom att bryta den till åker, det ser ganska otroligt ut, särskilt till ett fint vajjande Rågfält, Men det skedde genom Svedjoland (gröna fälla) som det också kallades, men beredningen härför har sin egen långa berättelse.

Jag har i min ungdom varit med om att bereda så och skörda tre sådana, den sista var år 1883 på Dals skogar i Kråkshult alldeles intill vårt hem, de andra några år tidigare men på samma gård. Denna för sådden beredda mylljord kunde ej köras med några

djur utan säden hackades eller krattades med s.å.k. raslor.

På våren då den börjat växa så översåddes det med gräsfrö, såsom Klöver Timotej och ogräsfrö som samlades upp från ladorna hemma vid gården och i änglador.

Rågen kunde ej skäras med vanlig lie, utan den fick vi skära för hand med små krökta handskäror, gräsfröet lemnade ingen skörd förrän året efter (det betades då).

Specialjord (land).

Sådana åkerdelar fanns det vid alla gårdar och torp ty förr fanns det inga grönsakshandlare, utan var och en fick bereda sig ett litet eller större jordområde därtill, och det gick bra. Detta land förlades alltid i närheten av bostaden eller i trädgården som det kallas, detta område kallades Kåltäppan Kålgården Rotalannet. Denna trädgårsjord bruten mycket djup, och stenfri, den tillfördes alltid mycket gödning och även jord som var god. Hade dom ett stort område så anlades det rabatter vid någon sida för

ACC. N:R M. 12188:13.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

bärbuskar, men ej fruktträd, sådana bör ej fins i närheten av en köksträdgård ty då blir den skuggig av träden för solen. På detta jordområde sattes och sådes alla sårterers grönsaker för hushålets behov, man satte även potatis på någon liten tege för att få tidigt smaka på dem. Här sattes alla sårterers kål och rotkål ärter rover lök samt alla sårterers kryddväxter. Även på dessa små land användes Växtföljden.

På hösten då allt var skördat så fick det en kraftig gödning och sedan kördes eller grävdes det. På våren grävdes det åter och delades upp i små tegar och såddes eller sattes plantor. Det var mycket arbete med dessa land, så på gårdarna sådde dom kålrot och vittkålsfrö på samma jord där dom sådde de andra rotfrukterna och fortsätter dom med me i den nya tiden och det går lika bra.